

Lucia Satinská: Trilingválna Bratislava: sociolingvistický pohľad

Diplomová práca

Oponentský posudok

Fakt, že reč Bratislavy ako metropoly Slovenska nie je takmer vôbec preskúmaná, by sme mohli hodnotiť ako ťažký deficit slovenskej jazykovedy. Známe je, že Bratislavu nepochopiteľne obišlo aj jediné celoslovenské skúmanie jazyka miest, ktoré sa uskutočnilo pod vedením Eugena Paulinyho v 60. rokoch 20. storočia. Výskum reči Bratislavy ostáva teda naliehavou a „atraktívnou“ témou, lebo – ako ukazujú príklady z iných krajín – reč metropoly býva zvyčajne ohniskom, ktoré vysieľa svoje lúče aj do ostatných oblastí krajiny a má svoju špecifiku aj v tom zmysle, ako som to naznačil v práci Jazyk, veda o jazyku, societa. Bratislava, Veda 2008, najmä v kapitole Bratislava versus stredné Slovensko (sociolingvistický pohľad). Je preto veľmi vítané, že si Lucia Satinská zvolila ako tému svojej diplomovej práce práve „trojjazyčnú“ Bratislavu.

Na výskum onej trilingválnej Bratislavy si diplomantka pôvodne vybrala šesť respondentiek („starých Bratislavčaniek“), z ktorých sa presadili štyri „sympaťáčky“ (Sisi, Marta, Betka a Gabriela). Ale nikde v práci sa nezdôvodňuje, prečo boli vybraté iba ony, a nie napr. aj nejaký „starý Bratislavčan“. Je to iba vec dlhovekosti žien oproti mužom, alebo je v tom aj niečo iné?

V 1. kapitole sa v dobrom prehľade uvádza historický kontext Bratislavy a jej jazykov na základe publikovaných prác, ktoré však tému vo väčšine prípadov zasahujú len čiastočne. Autorka dobre ukazuje, že Bratislava bola „od nepamäti“ multietnická, leží predsa na jazykovom trojrozhraní, ale poukazuje aj na konflikty (napr. medzi starousadlíkmi a novousadlíkmi), na komplikovanosť prešporskej/bratislavskej identity, na problémy so štatistikou a pod. Dokazuje, že jazyky v Prešporoku (Bratislave) nemali rovnaký (sociálny) status a trojjazyčné príhovory a dokumenty boli vo väčšine období skôr výnimočné. Z tejto skutočnosti diplomantka vyvodzuje, že trojjazyčnosť Bratislavy predstavuje mýtus s odôvodnením, že tá nebola v Bratislave nikdy rovnomerná (v niektorých obdobiach šlo skôr o dvojazyčnosť, resp. viacjazyčnosť). Treba určite pozitívne hodnotiť, že diplomantka sa vie pozrieť na veci triezvo a akoby nezaujate, že vie odolať pokušeniu pridať do obrazu čo len trocha retuše, aj keď tým dostane trhliny napr. predstava o idylickom spolunažívaní rôznych jazykov a etník v Bratislave. No je otázka, či platí doslova aj výrok, že „z historického hľadiska je trojjazyčná Bratislava len mýtus“ (s. 80, ale aj inde). Nie je to skôr tak, že mýtom je len idylická či proporčná trojjazyčná Bratislava? Ved' nie sú aj dámy-respondentky

dôkazom, že niečo také ako trojjazyčnosť v Bratislave predsa len jestvovalo, aj keď nie v čistej podobe?

Jednotlivé kapitoly práce sú napísané naozaj premyslene a uvážlivo. Autorka tvorivo využíva jestvujúcu literatúru k jednotlivým aspektom trojjazyčnosti, k naratívnym biografiami, striedaniu kódov a skúmaniu jazykových postojov a ideológií súvisiacich so starou Bratislavou. V poslednej kapitole dôvtipne analyzuje, ako rozprávanie respondentiek prispieva k pamäti mesta. Dobre zvládla aj výskumnú metódu naratívnych interview, ktorú naša lingvistika zatiaľ takmer vôbec nepestuje.

Diplomová práca Lucie Satinskej predstavuje neprehliadnuteľný príspevok k opisu Bratislavy ako mesta s trojjazyčnou minulosťou, z ktorej v súčasnosti ostali len stopy. Hoci môžeme viesť spor o tom, do akej miery ide v tomto prípade iba o mýtus alebo o realitu, práca sama predstavuje úspešný projekt, v ktorom autorka diplomovej práce skúma jednotlivé aspekty problému inšpiratívne a so znalosťou veci a preto by bolo podľa môjho názoru žiaduce, aby sa uvedený text aj publikoval. Po rozvinutí niektorých tém by ho bolo možné dopracovať aj do formy dizertačnej práce. Z týchto slov je iste zrejmé, že diplomovú prácu Lucie Satinskej hodnotím známku výborný.

Bratislava 19. 6. 2011

prof. PhDr. Slavomír Ondrejovič, DrSc.
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV
Bratislava